

PRT 403 Geç Asur-Geç Babil Arkeolojisi

6. III.Tiglatpileser Dönemi (siyasi tarih, mimarlık kalıntıları, saray ortostatları)

Prof.Dr.Tayfun Yıldırım

© Telif Hakkı Korunan Eser

III.Tiglat-pileser savaş arabasında, Nimrud, Barnett,R. 1962. BM 118900

III. Tiglat-pileser / III.Tukulti-apil-Eşarra (745-727)

III.Tiglat Pileser, tahta geçtiğinde ülke, kendinden önceki kralların neden olduğu iç karışıklıklar içerisindeydi. Assur ülkesi kendi kabuğuna çekilmiş durumdaydı. Ayrıca kral tahta çıkmadan önce, Urartu Devleti içlerinde Bit-Agusi, Melite, Gurgum ve Kummuh'un da bulunduğu bir koalisyon içerisinde Suriye'ye doğru genişlemeye, Doğu Akdeniz'deki liman kentlerini tehdit etmeye başlamıştı. Bunun yanında batı etkinliği yitirilemeye başlanmış, Babil'de başkaldırı çıkmış ve kuzeyde Urartu etkinliği artmaya başlamıştı. III.Tiglat-Pileser tahta geçtikten sonra, Assur'u tekrar bir imparatorluk haline getiriyor. Kendini "Tüm dünyanın kralı" olarak nitelendiriyor.

III. Tiglat-Pileser, tahta egemen olduğu ilk yıllarda, Assur krallığı içerisinde önemli reformlar gerçekleştirir. Daha önce, valiler tarafından yönetilen geniş eyaletler, daha küçük birimlere ayrılarak doğrudan krala bağlı memurlar tarafından idare edilmeye başlanır. Doğrudan krala bağlı müfettişler eyaletleri dolaşmakta ve raporlarını krala iletmektedirler. Böylelikle eyaletler arasında iletişim güçlendirilerek olup bitenler anında krala aktarılmaktadır. III. Tiglat-Pileser zamanında kurulan yeni bir sistem ise casusluk teşkilatıdır. Özellikle Urartu içinde olan olaylarla, Assur'un kendi içerisindeki olaylar anında kral tarafından öğrenilmektedir.

Kral, tahta geçtikten beş altı ay sonra, iç huzursuzlukları kaldırıp, dışa dönük seferlere başlar. Önce güneye Babil'e yönelir. Arami ve Kalde'li beyleri kontrol altına alır ve başkaldıran şehirleri işgal eder. Basra körfezine kadar olan yerleri ele geçirir. Özellikle kutsal kentlerle ilgilenir. Babil'e zarar verilmemesine gayret eder.

Kral, Saltanatının üçüncü yılında, M.Ö. 743 ordularını Kuzey Suriye ve Güneydoğu Anadolu şehir beylikleri üzerine yöneltir. Bu dönemde Urartu büyük bir güç olup, Suriye üzerinde egemenlik kurmaya çalışmaktadır. Urartu kralı II. Sarduri, Suriye kuvvetlerinden oluşan birliği, Assur'a karşı hazırlar. Bu birlik (Koalisyon) içerisinde, Urartu'nun üç vassal krallığı, Meliddu (Sulumal), Gurgum (Tarhulara), Kummuhu (Kuştaşpili) vardır. Ayrıca Arpad'lı Mati- ilu'da bu birliğin içerisindeydi. III. Tiglat-Pileser, birliğin, temelini oluşturan Arpad'a yönelir. Kral daha Fırat'a ulaşmadan, II. Sarduri müdahale eder. İki ordu Halpa yakınlarında (Birecik civarı) karşılaşır. Koalisyon bozguna uğrar. Assur ordusunun, bu koalisyona karşı kesin zaferinin sonunda, yöredeki tüm krallıklar, Assur'a vergi ve haraç vermek zorunda kalırlar. Bu krallıklar arasında, Kargamış(Pisiris), Que (Urikki), Tiyre (Hiram) ve Şam bulunmaktaydı. Asur kayıtlarına göre, III.Tiglat Pileser'in 3. Yıl seferi sonunda, Samal kralı Panamu'dan da haraç aldığı belirtilmektedir. Yazılı belgelere göre II. Panamu (Samal kralı), tahta III.Tiglat-Pileser yardımıyla geçmiş ve Assur'a koşulsuz olarak bağlı kalmıştır. Urartu ve Assur krallıklarının başta Sam'al olma üzere Kuzey Suriye şehir devletleri üzerinde egemenlik kurmalarının nedeni, bölgenin coğrafi yapısından kaynaklanmaktadır. Anadolu'ya giden ticaret yolları bu

bölgede yer alıyor.

III. Tiglat- Pileser'e karşı bölgede, daha sonraki yıllarda da bir takım birlikler olmuşsada, bunlar başarılı olamamıştır. Bir takım krallıklar (örneğin İsrail) tribüt ödemişlerdir. Suriye belli bir ölçüde ele geçirildikten sonra, yeniden bir düzen içerisine sokulmuştur. III. Tiglat- Pileser'i 737-35 yılları arasında Doğu'da görüyoruz. Güneş'in doğduğu Med ülkesinden, Tahran yakınlarına kadar olan alanı ele geçirmiştir. Çok sayıda savaş ganimeti, at, küçük ve büyük baş hayvan ve birçok savaş esiri almıştır. Bu seferlerin amacı tamamen ekonomiktir. 736'da kuzeye, Fırat ve Van gölüne doğru yönelir. Assur kralı, 735 yılında, Urartu krallığının kalbi olan başkent Tuşpa'ya saldırır ve kenti muhasara altına alır (Asurca Turuşpa). Kentin güçlü sur duvarları ve savunma sistemi, Tuşpa'nın Asurluların eline geçmesini önler. Ancak, Tiglat-Pileser, Tuşpa civarındaki diğer yerleşmeleri yerle bir eder. Tuşpa kentinin kapıları önünde çok sayıda Urartulu savaşçıyı kılıçtan geçiren Asur kralı, bir kabartmasını yaptırarak buraya bırakır. Asur kralı, Urartu toprakları içerisindeki birçok kaleyi yağma eder. Ancak kış gelmesi nedeniyle Tuşpa muhasarasını kaldırarak, Asur'a geri döner. Asur'un Urartu üzerine seferleri, Urartu gücünü sarsar. Merkezi otoriteni sarılmasıyla, bazı uç boylarındaki ülkeler, Urartu egemenliğinden kopmaya başlar.

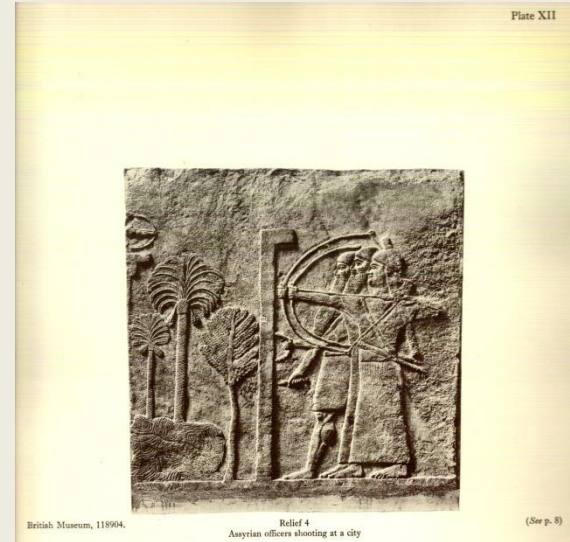
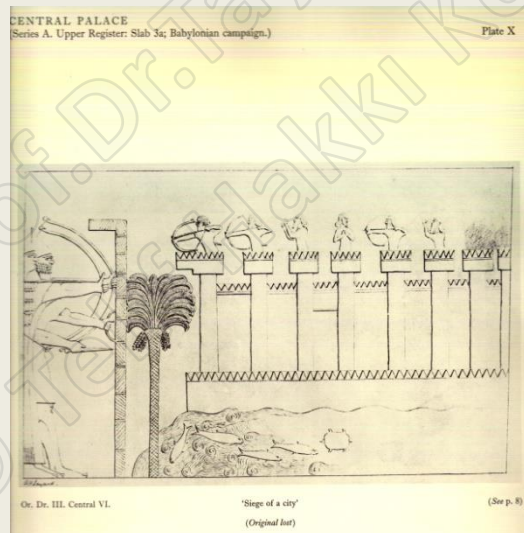
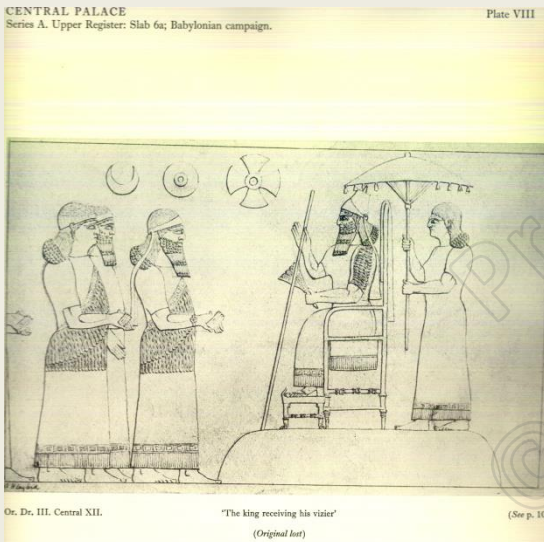
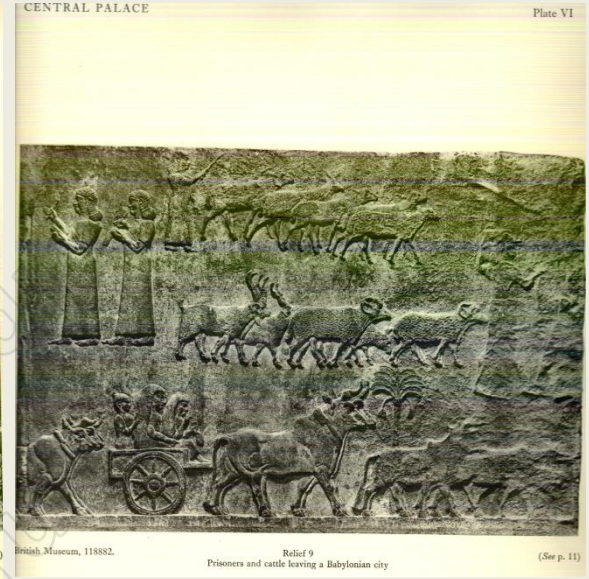
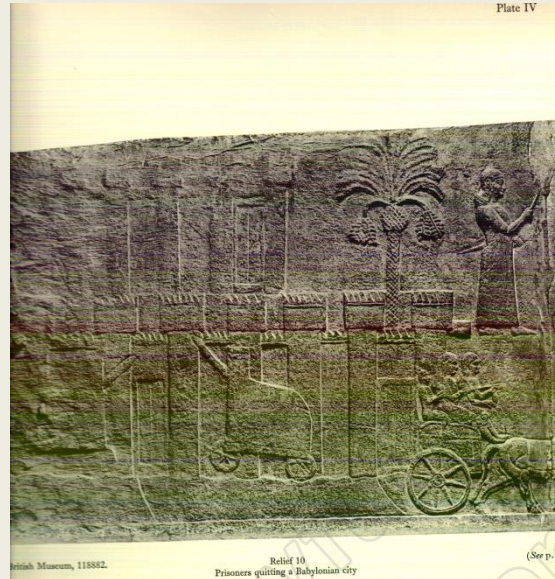
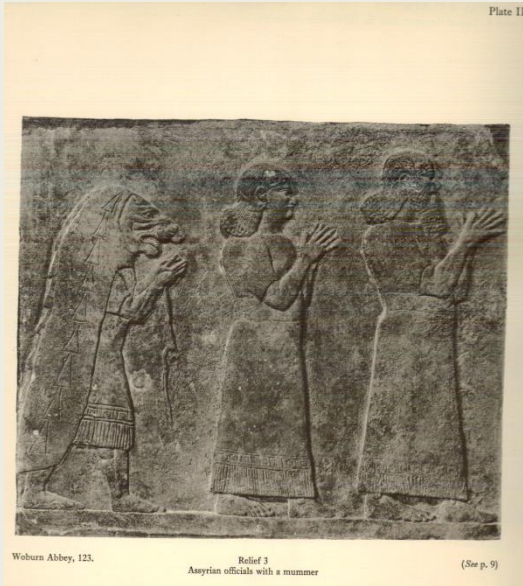
Asur kaynaklarından, III: Tiglat-Pileser'in Tabal ülkesiyle de bir takım ilişkileri olduğunu öğreniyoruz. Daha önce, M.Ö. 738 yıllarında, III. Tiglat-Pileser Küçük Asya içlerine doğru ilerlerken 4 Tabal kralının, Tunna'lı Uşhitti, Tuhana'lı Urpalla, Hupışna'lı Urimme ve İştunda'lı Tuhamme'nin ittifakı ile engellenmiştir. Bu dört kral, Tabal'ın büyük kralı Waşuşarma'ya bağlılıklarını sunmuşlardır. Waşuşarme'nin başkentinin adı da Bit-Burutaş ya da Burutiş'tir. M.Ö. 730 yıllarında Tiglat-Pileser düşman Waşuşarma'yı tahttan indiriyor ve onun yerine Tabal kralı olarak Hulli diye birini geçiriyor. Karşılığında on talent altın ve bin gümüşten oluşan büyük bir vergi alıyor. Yine bu dönem yazıtlarında, Bir Arap Kraliçesi Şamsi'ye karşı bir Arap seferinden bahsediliyor. O da Assur kontrolünü kabul ediyor ve savaş tazminatı ödemeyi taahhüt ediyor. Nimrud merkezi sarayda bu seferle ilgili kabartmalar mevcuttur.

III.Tiglat-Pileser daha sonra Güney Mezopotamya'ya uzanır. Babil'de karışıklık söz konusudur. Babil kralı (Nabonassar) 734 yılında öldüğü zaman, yerine geçmesi gereken oğlu Nadinu öldürülüyor. Öldüren şahısta, Kaldeli Ukinzer tarafından tahttan indiriliyor. Babil'in hamisi pozisyonundaki Tiglat-Pileser duruma müdahale ediyor ve Babil'e geçiyor. Karışıklığa neden olan merkezleri kontrol altına alıyor ve yüzyirmibin kişiyi ülkeden uzaklaştırıyor. Ukinzer esir alınıp, tüm ülkesi tahrip ediliyor. Böylece buradaki iç karışıklıklar ortadan kaldırılıyor. Bundan sonra da Babil-Assur ilişkileri güçleniyor. III. Tiglat-Pileser 727 yılında ölüyor. Kral ölünce yerine oğlu V. Salmanasar Assur tahtına geçer(726-722).

III. Tiglat-Pileser Dönemi Mimarlık Kalıntıları

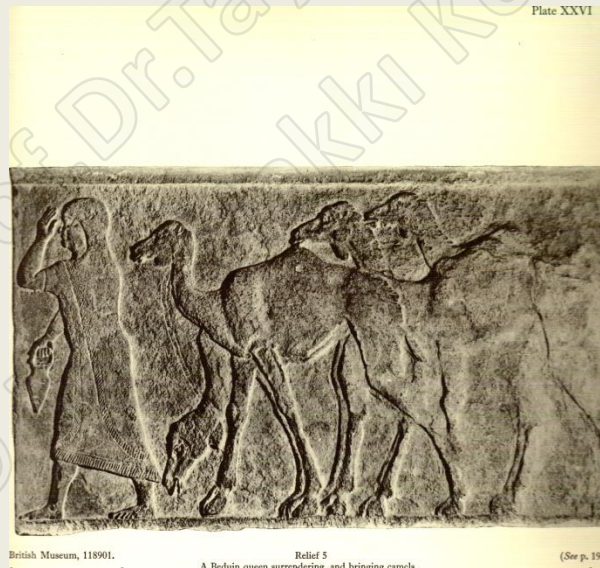
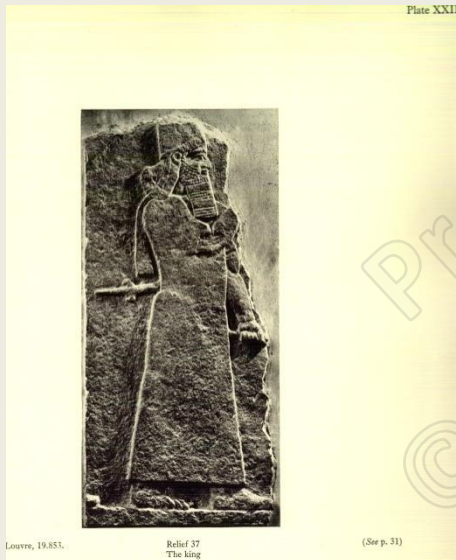
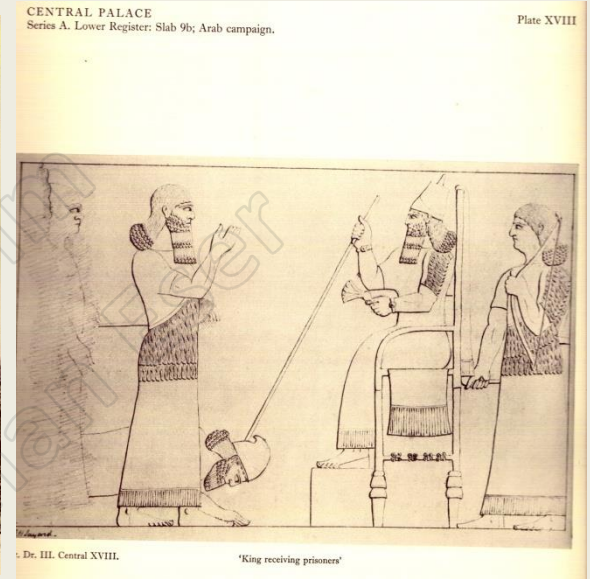
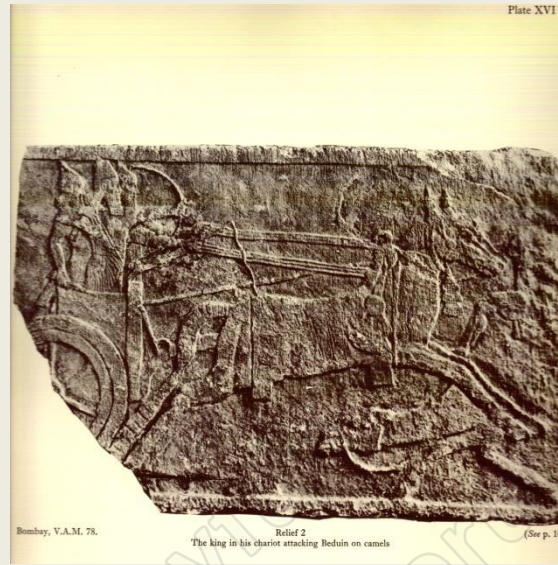
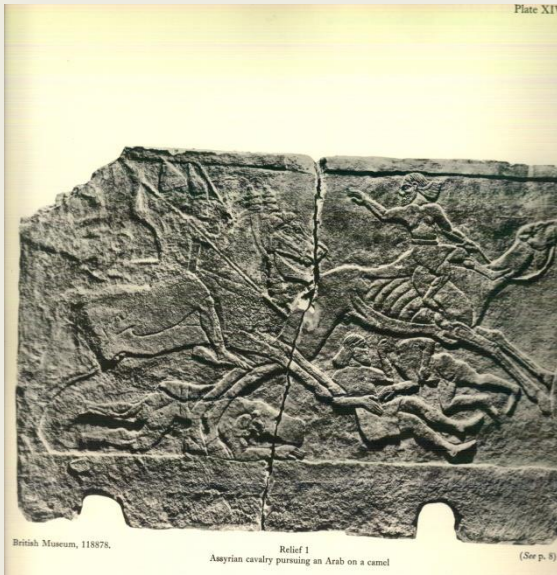
III. Tiglat-Pileser, Nimrud-Kalhu'da yaşamıştır. Yazıtlara göre kral, Kalhu'da içerisinde bir Bit-Hilani'nin de bulunduğu, çok büyük boyutlu bir saray yaptırttığını, cephesinin kuzeye baktığını ve bir bölümünün sitadelin batı tarafındaki Dicle yatağından kazanılmış alan üzerine kurulduğunun anlatmaktadır. Akropolün aşağı yukarı orta yerinde olmasından dolayı, hafirlerinin Central Palace (Orta veya merkezi saray) adını verdikleri yapıdan kabartmalar dışında, mimari açıdan günümüze fazla bir şey gelmemiştir. 1845 yılının sonlarında Nimrud'un merkezi alanında çalışan A.H. Layard, kanatlarının yarısı ve başı tahrip olmuş bir çift kanatlı boğa bulur. Bu eserler bir yapının girişinde yer almaktadır. H.Layard, onların çevresinde duvar kalıntıları bulmayı umarak kazı yapar ancak, çok fazla ize rastlamaz. Sadece, bir takım ortostatlar ele geçer. Daha sonra Rassam'ın kazılarında da kabartmalar bulunmuştur. Buluntular, W. Butcher tarafından çizilerek, Gadd'ın, "The Stones of Assyria" adlı eserinde yayınlanmıştır. Mallowan'da 1952'de Orta Saray'da çalışmış, ancak fazla bir şey bulamamıştır. Son olarak buradan çıkan ortostatlar, Güney-batı sarayında bulunanlarla birlikte, R.D.Barnett ve M.Falkner tarafından 1962 yılında yayınlanmışlardır.

III. Tiglat-Pileser Dönemi Kabartmaları

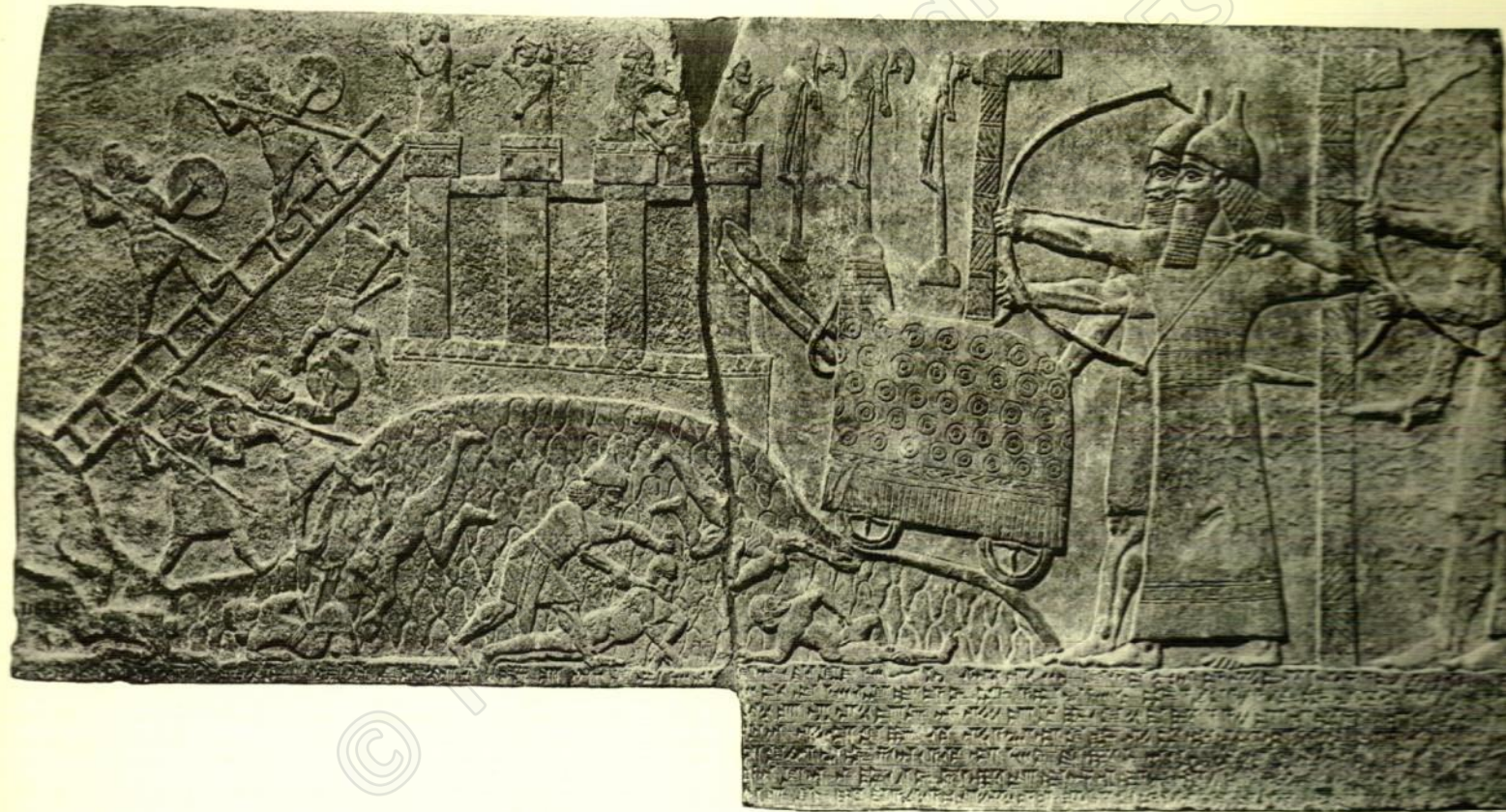
The Sculptures of Central and Southwest Palaces at Nimrud-R.D.Barnett/M.Falkner 1962.London.

III. Tiglat-Pileser Dönemi Kabartmaları

The Sculptures of Central and Southwest Palaces at Nimrud-R.D.Barnett/M.Falkner 1962.London.

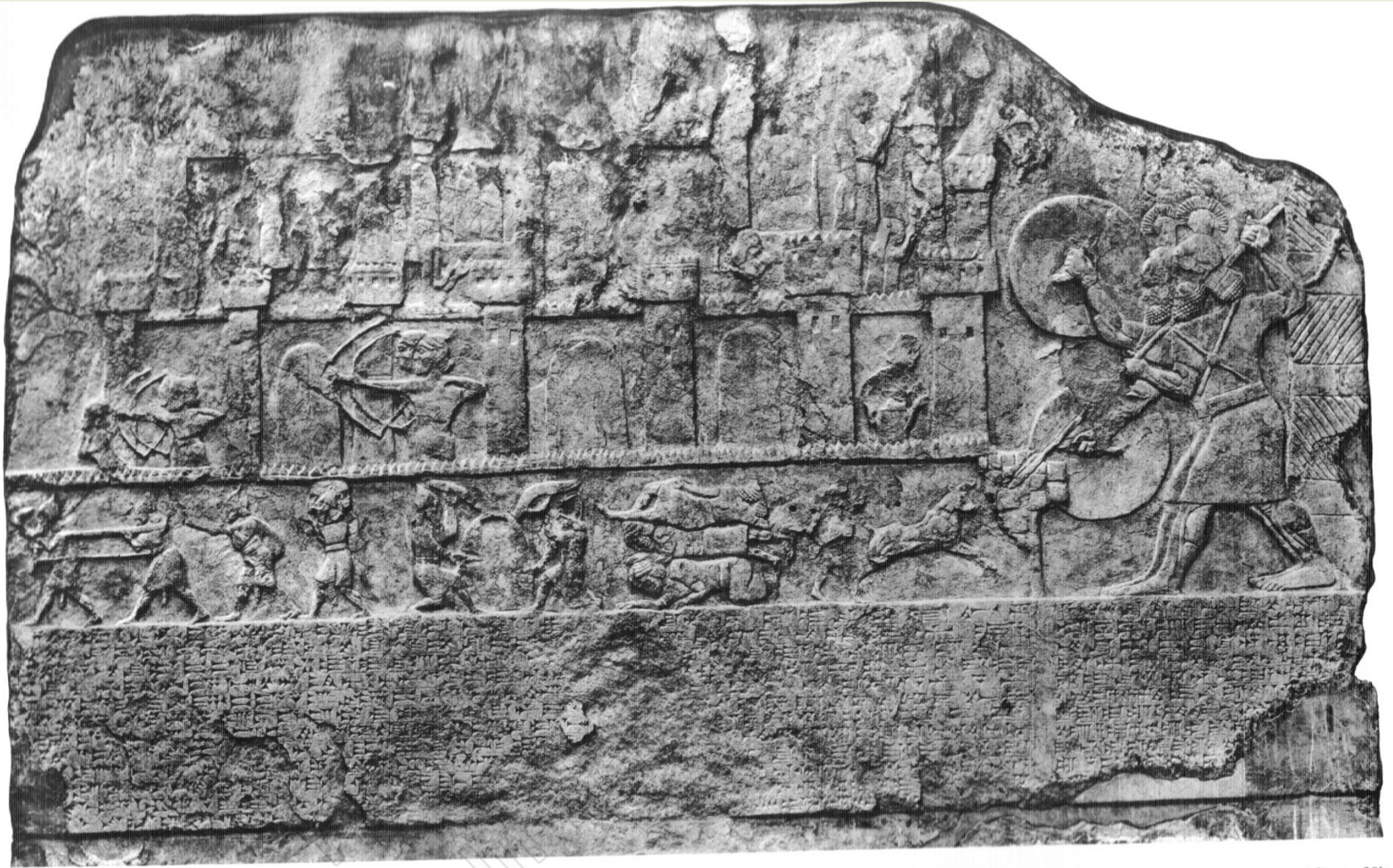
The Sculptures of Central and Southwest Palaces at Nimrud-R.D.Barnett/M.Falkner
1962.London.

British Museum,
115634 + 118903.

Relief 20 + Relief 19
Assault of the city U[pa?]

(See p. 14)

British Museum, 118934.

Relief 35 (Upper part)
A Phoenician (?) city

(See p. 29)

Plate XCI

The Sculptures of Central and Southwest Palaces at Nimrud-R.D.Barnett/M.Falkner
1962.London.

R.D.Barnett/M.Falkner 1962 "The Sculptures of Central and Southwest Palaces at Nimrud". London.

British Museum, 118908 (lower part).

Relief 36
The king in his chariot

British Museum

Til Barsip Duvar Resimleri

Til-Barsip sarayındaki en önemli keşifler duvar boyalarıdır. Duvar boyalarının kopyaları, Lucien Cavro tarafından hazırlanmış ve bunlar, kazı raporunda siyah ve beyaz reproduksiyon olarak yayınlanmıştır. Duvar boyalarının renkli resimlerinde A.Parrot tarafından yayınlanmıştır(Assur). Boyaların tekniği basittir. Beyaz kireç boya direkt olarak tuğla duvar zemini üzerine uygulanmıştır. Boyamalarda üç renk kullanılmıştır. Siyah, kırmızı ve mavi. Bununla birlikte renkler sık sık karıştırılmıştır (Beyaz- kırmızı, Mavi kırmızı). Duvar resimlerinin toplam yüksekliği 4.5m. yi bulmaktadır. Çok renkli duvar resimleri iki gruba ayrılabilir. 1. izleyenlerin göz seviyesinde, yaklaşık 40-60 cm yüksekliğindeki temsili sahnelerdir. Bunlar hemen duvarın süpürgelik kısmının üzerinde yer alıyor. Tribüt taşıyanlar, saray mensuplarına ait alaylar, arabalı aslan avı, savaş sahneleri, kanatlı cin gibi konular vardır. 2. Grupta, rozet, palmet, konsantrik daire, nar ve tomurcuklarla süslü geometrik motifli frizler vardır. Çeşitli genişliklerde iki veya altı yatay bant, bu desenleri içeriyor. Özellikle koridor ve orta öneme sahip odalar, 2. Grup frizlerle boyanmıştır (XXI, XXV, XXVI, XXVIII, XLVI). Duvar boyaları hafirleri tarafından iki grupta tarihlenmişlerdir. Bunlar, erken grup, M.Ö. 850-722 yılları arasına, geç grup, Asurbanipal (650) dönemine tarihlenmiştir. Erken grupta taslaklar siyah renkle yapılmış ve detaylar kırmızı ve mavi renklerle doldurulmuştur. Kırmızı ve mavi renkler birbirleriyle direkt bağlantılı olarak kullanılmamıştır. Geç grupta, önce kırmızıyla boyanan figürler, sonra siyah hatlarla belirtilmiştir.

F. Thureau-Dangin, XXIV nolu odalardaki duvar resimlerini, sekiz ısıtılı arabalar, atlı arabaların dikey yerleştirilmiş sadakları, tahtında duran kral(?) tarafından tutulan çiçekler, askerlerin taşıdığı sadakların kapakları gibi unsurları göz önüne alarak, III. Salmanasar ve III. Tiglat-Pileser zamanı arasına tarihlemiştir. Hafir, kılıç kınlarının ucundaki çift volüdü düzenlemeyi, M.Ö. 9.yy'ın karakteristiği olarak göz önüne almaktadır. Aynı grup boyalar, Hrouda tarafından III. Tiglat-Pileser ve hemen sonrasında tarihlenmiştir. Yukarıda sayılan özelliklere ilaveten Hrouda, Lamassunun üzerindeki silindirik başlığın II. Tiglat-Pileser döneminde görüldüğünü ifade etmektedir. Hrouda ayrıca, duvar resimlerinde tasvir edilen silah, mücevherat ve mobilyaların II.Sargon kabartmalarıyla paralellik kurduğunu ifade ederek, sarayın XXIV ve XXVI nolu odalardaki boyaları III. Tiglat-Pileser ve hemen sonrasında tarihler.

Til Barsip, Parrot, A., 1961

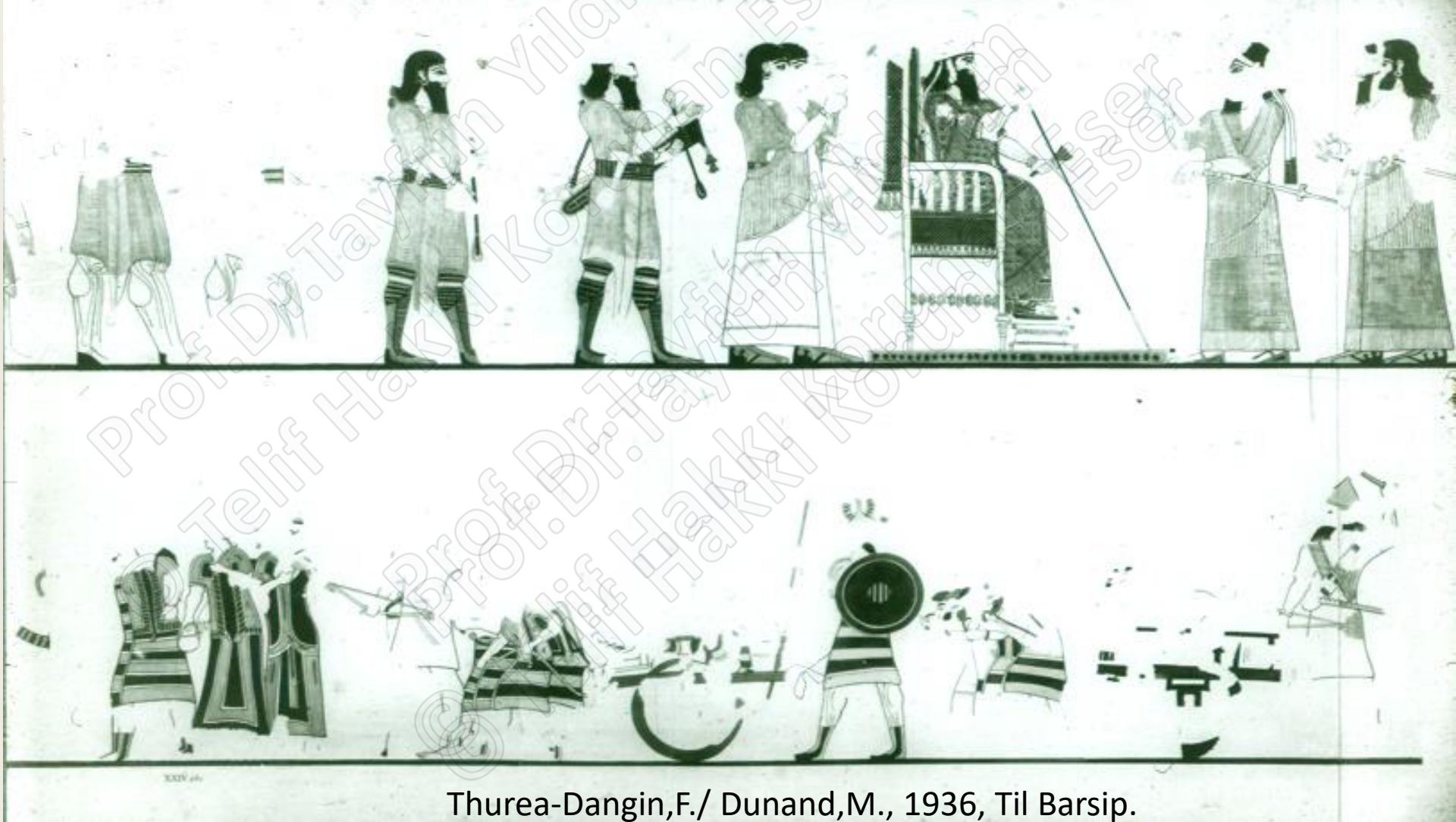
1. 24 nolu kabul salonu a, b, c panelleri

0 1m 2m 3m 4m 5m 6m 7m 8m 9m 10m

Thurea-Dangin,F./ Dunand,M., 1936, Til Barsip.

Tilbarsip duvar resimleri

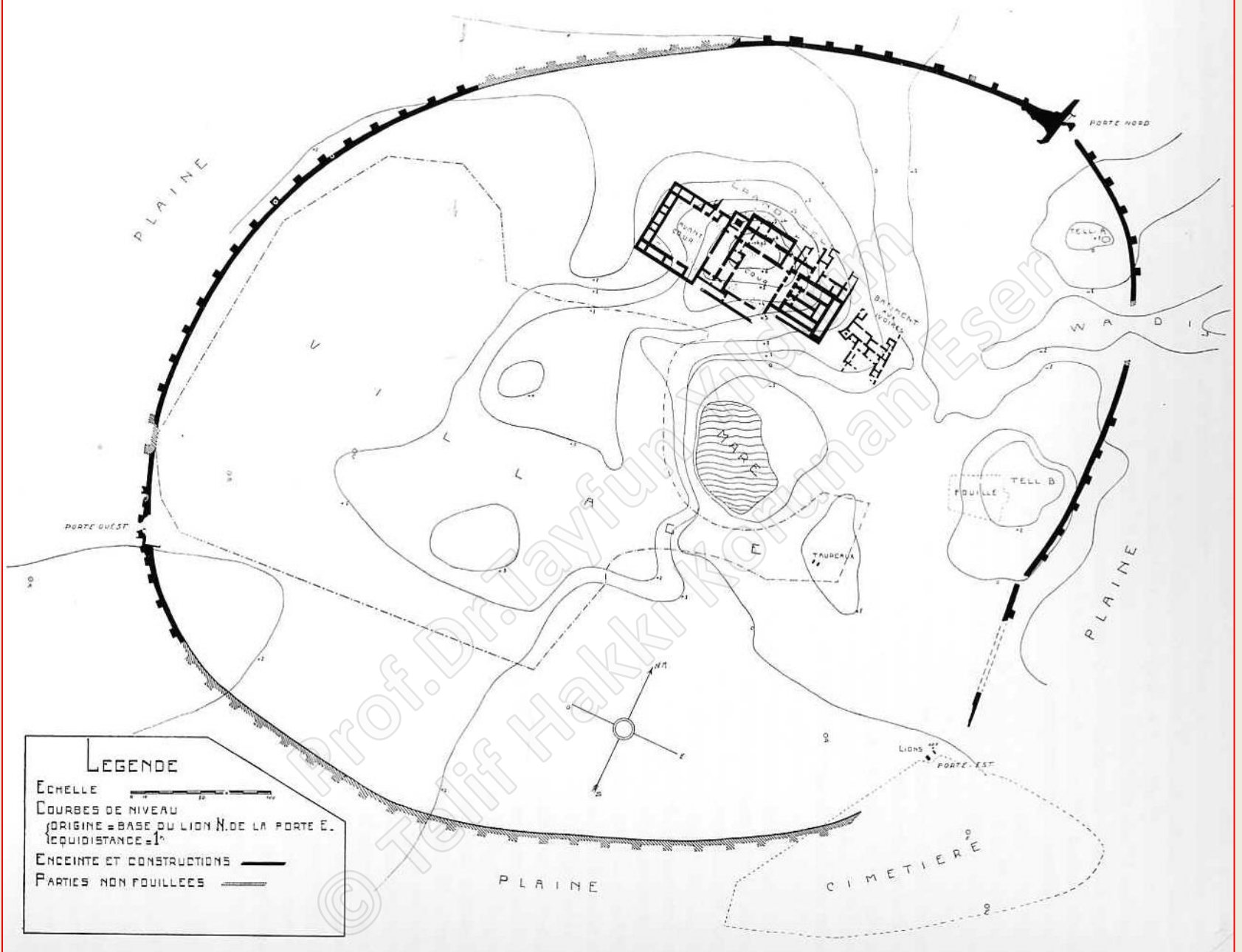

Thurea-Dangin,F./ Dunand,M., 1936, Til Barsip.

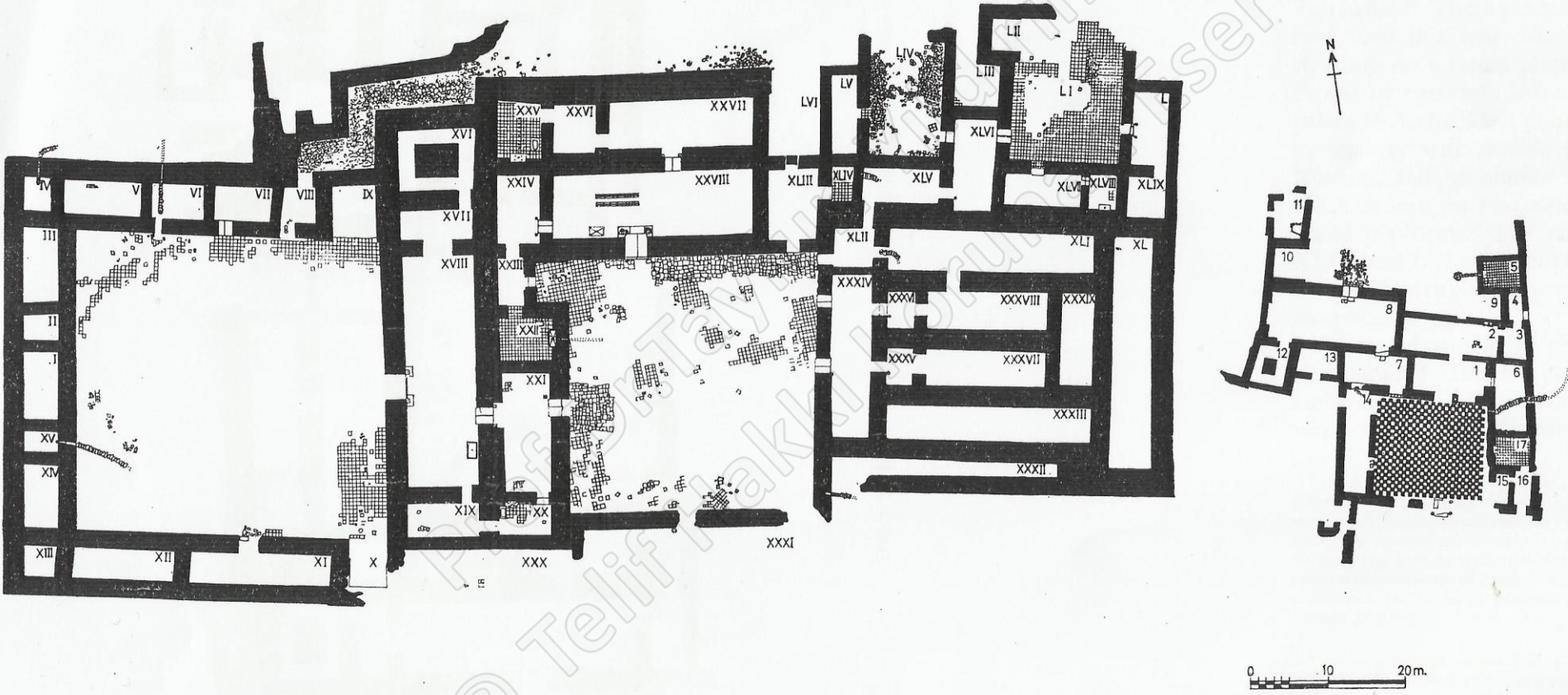
116 - TIL BARSIP (TELL ACHMAR) - WANDMALEREI: HINRICHTUNG EINES GEFANGENEN (8. JH. V. CHR.)

Til Barsip, Parrot, A., 1961

Arslantaş/Hadatu, Thureau-Dangin, F. ve diğ. 1931

Hadatu/ Saray ve Fildişi evi

Thureau-Dangin, F. ve diğ. 1931

Arslantaş/Hadatu kabartmaları (Albenda,P., 1988,s 5-29.)

Arslantaş/Hadatu kabartmaları (Albenda,P., 1988, s. 5-29.)

